

Elefanten i råderummet

PENGE

IB RAVN OG
JONAS JENSEN-DHARMARATNE,
HHV. LEKTOR VED AARHUS UNIVERSITET
OG FORPERSON FOR GODE PENGE

HVERT ÅR skændes partierne om de få milliarder kroner, der er tilovers, når staten har brugt sine godt tusind milliarder kroner på driften af den offentlige sektor. Men enhver suveræn stat, der har sin egen valuta – som Danmark – burde også råde over *møntningsgevinsten*, altså det udbytte, som den årlige udvidelse af landets pengemængde fører med sig.

Centralbanker og uafhængige økonomer har for længst påvist, at ca. 95 pct. af de nye penge i moderne økonomier som Danmark skabes af private banker gennem den proces, der noget misvisende kaldes 'at udlåne'. Kontanter produceres rigtigt nok af Nationalbanken, men de resterende 95 pct. af pengemængden, der udgøres af kontopenge, dvs. bankindeståender, kommer til verden, når private banker udlåner penge.

Disse nye penge sendes derhen, hvor bankerne skønner det lønsomt, og det er i disse årtier i vid udstrækning til markedet for fast ejendom, især boliger. Fornøjelsen ved bankers investering i boligmarkedet deles af boligejerne, hvis boliger stiger og stiger i pris, og af bankens aktionærer og ansatte, især dem med bonusordninger. Bankernes pengeskabelse kommer aktionærene til gavn via renter og afgifter, og den forgylder boligejerne, især dem med de største boliger.

Hvis denne udstedelse eller skabelse af kontopenge varetoges af Nationalbanken, kunne fortjenesten ved pengeskabelsen tilfalde fællesskabet, ligesom Nationalbankens øvrige overskud, og dermed indgå i statens råderum.

Hvor stort dette beløb er, er vanskeligt at sige, men mon ikke det er i samme størrelsesorden som den årlige udvidelse

af pengemængden? Nationalbanken angiver, at pengemængden, som er summen af kontanter (5 pct.) og bankindeståender på anfordringskonti (95 pct.), er steget fra 845 mia. kr. til 1.565 mia. kr. over de sidste 10 år, dvs. i gennemsnit ca. 70 mia. kr. om året (kilde: Statistikbanken.dk, tabel DNMNOGL).

Bankers regnskaber er uigennemskuelige for udenforstående, men beløbet kunne måske være mellem 30 og 130 mia. kr. om året. Som fællesskassen altså går glip af.

VI HØRER DET ikke råbt fra hustagene, at det er bankerne, der skaber ca. 95 pct. af pengemængden i Danmark. Den elefant går Finans Danmark og bankerne meget, meget stille med. Det er da også en indlysende urimelighed, som ikke ville holde

Mange mennesker tror stadig, at banker udlåner Pers penge til Poul

til offentlig debat i halvanden uge: Hvorfor skal Nationalbanken, som er statens bank, ikke skabe rigets pengemængde og inkassere gevinsten derved? Enhver stat, der bryster sig af at være suveræn, råder over tre monetære privilegier: Den fastsætter sin egen valuta (i Danmark: kronen), den udsteder pengene i denne valuta (pengemængden), og den inkasserer fortjenesten (møntningsgevinsten). I lighed med alle andre moderne økonomier har den danske stat gennem de sidste 100-200 år desværre ladet de sidste to privilegier glide sig af hænde.

Mange mennesker tror stadig, at banker udlåner Pers penge til Poul. Altså at banker formidler allerede eksisterende penge fra opsparer til låntager. Sådan foregik det rigtigt nok i sølvmonternes tid, men i dag skaber en bank bare kontopenge til udlån – når den har en villig låntager. Banken opskriver låntagers konto

med det lånte beløb og trækker ikke beløbet fra nogen andens konto. Det er nye penge, der sendes i omløb i samfundet, når låntager køber det, lånet er ydet til.

Penge skabes, når banken yder lån (eller køber aktiver som realkreditobligationer), og de forsvinder eller destrueres, når låntager afdrager på lånet. Der er masser af grænser for pengeskabelsen, det kan ikke foregå uendeligt, og det koster banken dyrt i egenkapital, hvis den låner dumt ud. Men (konto)penge skabes fra bunden af banker, private banker.

Selv om de færreste kan tro så fantastisk en historie, står den at læse på de fleste centralbankers hjemmesider. F.eks. hos Deutsche Bundesbank, under 'The Origin of Money' (oversat): »Bankerne skaber nye kontopenge [Buchgeld], når de yder lån. Det udlånte beløb tilskrives låntagers konto, og hans saldo øges. Banken har skabt nye kontopenge. Det gjorde den uden at bruge penge fra nogets opsparing«.

Den britiske centralbank, Bank of England, skriver i artiklen 'Money Creation in the Modern Economy': »De fleste penge i en moderne økonomi skabes af private banker, når de yder lån«.

På Nationalbankens hjemmeside udtaler forhenværende nationalbankdirektør Hugo Frey Jensen, at »bankerne skaber indlån og dermed penge i forbindelse med, at de låner penge ud«.

MÅSKE BESLUTTER Folketinget sig en dag for at se nærmere på bankernes privilegium med at skabe kontopenge. Måske et par økonomer i Nationalbanken sætter sig ned for at regne ud, hvor stor en møntningsgevinst staten går glip af årligt. Måske vi kan få et tal på størrelsen af elefanten i råderummet: Hvor meget ville der være ekstra til fællesskabet, hvis ikke bankernes aktionærer og de rigeste boligejere blev begunstiget med midler, som et kæmpe flertal af vælgerne formentlig ville mene tilhørte befolkningen som helhed?